

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

מסכת מועד קטן

דף ז' ע"א

בגמ', ת"ר כיצד כדרכו, חופר גומא ותולה בה מצודה. כיצד שלא כדרכו, נועץ שפוד ומכה בקורדום, ומרדה האדמה מתחתיה.

א. ופירש"י: "נועץ שפוד במקום שהן מצוין, ומרדה האדמה, וממעך אותן". ועי' ברין שפי' קצת בא"א: "נועץ שפוד ומכה בקרדום כדי להעמיד השפוד בתוך הקרקע ויעשה גומא, ואח"כ מושכו ודוחפו אילך ואילך. ומרדה את האדמה מתחתיה, כלומר מציע עפר תיחוח תחתיה, ושם היא מתה שאין לה כח להלך בעפר תיחוח אלא בעפר קשה". וכ"כ בפסקיהם הרי"ד (ד"כ ותכמים אומרים) והרי"ז (מ"ק פ"א ה"ג, ס"א) והיינו שהם מפרשים "שלא כדרכו", שאינו צדם, אלא הורגם, או שממעכם ע"י ההכאה, או שנתמעכים מחמת העפר התיחוח.

המאירי (ד"כ מה שאמרו במשנה) פירש, דאף שלא כדרכו בצידה קמירי, ולא בהריגה, וז"ל: "ומהו כדרכו לענין זה, שיחפור גומא במקום שהעכבר לשם, ופורש שם מצודה. ומהו שלא כדרכו, שיהא נועץ שפוד בקרקע ומכה עליו בקרדום, ופורש מצודה מבחוץ, ומניד את הארץ בשפוד, והיא יוצאה וניצודת". וכן היא שי' הריטב"א (ד"כ נועץ שפוד) דאף שלא כדרכו בצידה מיירי, והרע"ב והרמב"ם בפ"י המשניות (משנה ד'), ובהלכ' יו"ט (פ"ה ה"ח) עיי"ש.

ב. עי' ברש"י (ד"כ רש"י נועץ שפוד) שתמוה לו אמאי נטה רש"י מפ"י כל הראשונים, ולא מפרש דמיירי בצידה. וביותר דייק השפת אמת (ד"כ בגמ' כ"ד) דלשון המשנה לא משמע כפירש"י, וז"ל: "מפרש"י נראה דאינו ע"י מצודה כלל רק שהורג אותם בשפוד. אבל הרי"ף ורמב"ם פ"י שעושה הגומא שלא בדרך חפירה רק ע"י נעיצת שפוד ואח"כ מניח שם מצודה. וכן נראה, דלפ"י רש"י הו"ל למיתני בקיצור שלא כדרכו שלא ע"י מצודה, וגם לשון צדין שבמשנה לא משמע כן, ולפ"י הרמב"ם עיקר קמ"ל לעשות השינוי בהחפירה שזה עיקר הקפידה, דאל"כ מאי קמ"ל איזה שינוי שירצה יעשה", ע"כ. [וקצ"ב מש"כ השפ"א בשם הרי"ף, דרק העתיק לשון המשנה ולא הוסיף לפרשה, וכן הרא"ש שהביאו, הביאו בלשון המשנה. אמנם בפ"י הרי"ף מלוגיל הנדפס על הרי"ף פירש כן, עיי"ש].

איברא, דהבית יוסף בהל' חול המועד (ס"ה תקל"ז) כבר עמד בזה הדיוק, וביאר דלכך הטור (שס) ביאר כיצד הוא "שלא כדרכו" כדי לקיים פ"י הרמב"ם ודלא כרש"י הנ"ל. אמנם הב"י מביא בסוף דבריו שם פ"י רבינו ירוחם (נתיב ד' ל"ב ע"ד) דאף הוא פ"י כרש"י שאין צדין אותם אלא הורגן במקומן, ומוסיף רבינו ירוחם, החידוש במשנה הוא, דכל מה שאפשר לשנות צריך לשנות. אמנם בשו"ע (שס ס"ג) פסק כהטור, דצדן שלא כדרכו ולא שהורגן, עיי"ש.

בגמ', אמר לך רב חסדא, התם סותר ובונה, הכא בונה ולא סותר. התם נמי ליסתור ולא ליבני. אם כן מימנע ולא סותר.

ג. והקשה בהג' פורת יוסף (הנדפס בסוף בגמ'), דאמאי לא מנו בגמ' ביצה (מ"ב:) בהא דהתירו סופן משום תחילתן את הדין הזה ג"כ. ומציין לדברי התוס' בעירובין (מ"ד: ד"ה כל היולאין חוזרין למקומן) שהקשו, אמאי לא נמנה דין זה של היוצאין חוזרין גבי הני דהתירו סופן משום תחילתן, והתוס' תירצו שם "דזה אינו חידוש וכל הנהו צריכי כדאמרין התם", אך הכא גבי היתר בניית הכותל, כדי שיסתרו תחילה, ליכא למימר דאין בו חידוש.

ותירץ הפורת יוסף: "וי"ל דלא חשיב התם בביצה אלא מילי דשייכי בשבת או ביום טוב גופיה, ואף על פי דחשיב התם פותח את חביתו אף על גב דשייך ג"כ בחוה"מ כדמוכח סוף חגיגה (כ"ה). וכו', מ"מ שייך ג"כ ביום טוב גופיה, משא"כ הכא דלא שייך כלל ביום טוב גופי' רק בחוה"מ.

עיין עוד שם דרוצה הפורת יוסף לחלק בין ברייתא למשנה, דרק המפורשים במשנה נמנו שם בביצה, אך דוחה זאת. ובאמת דחילוק זה מפורש במרדכי (צ"ח ס"ה תרמ"ז), והביאו הים של שלמה (צ"ח פ"א ס"ה ל"ד ד"ה וכתב עוד כרא"ש) ע"ש.

וכבר קדם להפורת יוסף בזה הקושיא והתירוץ קרבן העדה (מ"ק פ"א ה"ד), והקרבן אורה בסוגיין הביא הקושיא והתירוץ בשם קרבן העדה, עיי"ש.

ויש לציין שכבר קדמם הגהות מיימוניות (פ"ה מ"וס טוב ה"ו, אות ד') שכתב גבי האי הלכתא של סתירת ובנין הכותל משום סכנה, וז"ל: "בירושלמי מפרש דהתירו סופו משום תחלתן, והא דלא חשיב ליה במס' ביצה בהדי הנך ג' דהתירו סופן משום תחלתן, משום דלא חשיב אלא הנך דאיירי ביום טוב עצמו ולא בחול המועד".

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

ד]. והנה מה שהיה פשיטא ליה להפורת יוסף, דת' התוס' בעירובין הנ"ל גבי כל היוצאין להציל חוזרין למקומן, דלא נמנה בין הני שהתירו סופן משום תחילתן "דזהו אינו חידוש", ובהא קאמר הפורת יוסף דתירוץ זה לא יהני ליה להכא, כיון דהדין שבונה כדי שיסתור יש בזה חידוש. יש לעיין בזה, דלכאורה מהו הפירוש בתוס' "דאין בזה חידוש".

ולהפורת יוסף היה פשוט, דאין בזה חידוש הוא, דאיכא חשש סכנה אם היוצאין להציל לא יחזרו, כיון שיהיה עוד הצלה שיצטרכו אותם, והם לא יהיו במקומם. אך לפי זה, תירוץ התוס' היה צריך להיות, דההיתר הוא לא משום התירו סופן, אלא משום דאיכא סכנה.

וחזיתי בשו"ת **אגרות משה** (אור"ח ח"ד סימן פ') שעמד בדברי התוס' הללו, והשווה אותם לדברי הרשב"א בביצה (שם ד"ה צפלוגתא) דהקשה כהתוס' הנ"ל בעירובין, ומוכח מדברי הרשב"א דמייירי אף היכא דליכא סכנה, כגון בהציל שבוי מידי הנכרים, שאין חשש שיהיה עוד מאורע כזה באותה השבת או היו"ט, ועכ"ז התירו לחזור סופן משום תחילתן, וא"כ מהו כוונת התוס' והרשב"א דאין בזה חידוש.

וכתב האג"מ: "ויותר נראה "דגם זה אינו חידוש" דכתבו התוס' הוא כדכתב הרשב"א שאינו חידוש לפרש טעם זה במתני' דהא מסקי וכל הנהו צריכי כדאמרינן התם, שהוא רק לענין שטעם המשנה הוא משום דהתירו סופן משום תחילתן דאמר שם בביצה על כל מתני', דהקשה שם על עולא דאמר ג' דברים התירו סופן משום תחילתן עור לפני הדורסן ותריסי חנויות וחזרת רטיה במקדש, מאי קמ"ל עולא הא תנינא כולהו, ותירץ משום דיש גם לפרש מטעם אחר קמ"ל עולא שהוא משום דהתירו סופן משום תחילתן, וכן הקשה על רחבא א"ר יהודה דמוסיף פותח חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל, מאי קמ"ל, תנינא, ותירץ משום דאפשר לפרש מטעם אחר קמ"ל דהוא מטעם התירו סופן משום תחילתן. הרי הא דאמרינן התם הוא כהרשב"א, שא"כ גם בתוס' צריך לומר דזה אינו חידוש לפרש כן במתני', אף שבעצם הדין הוא חידוש". ע"כ.

וזה איכא למימר בסוגיין, דהלא אף המקשן הבין כן דליכא פירוש אחר "מפני הסכנה", אלא שיכול לבנותו, כדי שלא ימנע לסותרו, ורק הקשה דהיכא דליכא סכנה לא התירו לבנותו. ולכך לא חשיב בבביצה, דאין זה חידוש לפרש כדכתבו התוס', היינו שאין אוקימתא אחרת להעמיד הברייתא, וכנ"ל.

ה]. והנה, כל זה אפשר לומר רק לשי' הראשונים שמלאכת חול המועד היא דרבנן, והתירו סופן משום תחילתן בסכנה, על כרחך מייירי לא בסכנה ודאית, אלא מניעת סכנה, דאילו היה סכנה ודאית היה שרי אף בשבת ויו"ט לסתור, ואף שאינה סכנה ודאית, התירו מלאכת חול המועד בהא, דהוי כדבר האבד.

אמנם לשי' רש"י ודעימיה, שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה חוץ מצורך המועד ודבר האבד, ע"כ צ"ל שהסכנה היא ודאית ופיקו"נ, ולא רק מניעת סכנה, ומה החידוש שנוסף בחול המועד, והלא גם בשבת ויו"ט היינו מתירים לסתור בפיקוח נפש, אלא, שכיון דימנע מלסתור אם לא נתירו לבנות, הוי הבנין ג"כ היתר משום דבר האבד, דהלא לסתור הוא מחוייב. שו"ר שכן העלה בשו"ת אגרות משה (אכע"ז ח"א סי' ס"ג), דלפי רש"י הבנין הוא חלק מהיתר התורה לסתור, עיי"ש.

ולפי"ז לק"מ מביצה, דשם מייירי מהתירו סופן משום תחילתן, וכאן התחילתן והסופן היינו הך הן. או נאמר זאת בדרך קצרה ופשוטה, התירו סופן משום תחילתן הוא רק באיסורי דרבנן (ע"י בית יוסף אור"ח רס"י תקי"ח, וב"ח רס"י תל"ט כציאו כמג"א שם סק"י"ח), והכא מייירי באיסור תורה. ואינו ענין לשם, ודו"ק.

דף ז' ע"ב

בגמ', תנאי היא אליבא דרבי, מר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה, ומר סבר צוותא דאשתו עדיפא ליה וכו'.

ו]. ביאור הסוגיא לפירוש רש"י, ורש"י בכת"י בפי' ראשון: המוסגר אסור באשתו כל ימי הסגר, אבל אינו משתלח חוץ לשלש מחנות. ובמוחלט הוא להיפך, שהוא מותר באשתו ומשתלח חוץ לשלש מחנות, ובשבעת ימים שסופר לאחר שנרפא הנגע וטיהרו הכהן בשתי צפרים וכל סדר טהרת המצורע, הרי הוא שוה למוסגר בשני הדינים הנ"ל.

לדעת רבי מאיר, שילוחו מן המחנות, שהוא מרוחק מלבוא בחברת אנשים, נחשב יותר חומרא מאשר איסורו באשתו, וכלשון הגמרא "צוותא דעלמא עדיפא ליה" [אף על פי שאיסורו באשתו גם כן נחשב לחומרא לרבי מאיר, וכפי שא"י להלן בגמ' גבי מוחלט שנטהר,

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה
דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

שבימי הסגרו מפסיד את אשתו, ולדעת רבי יוסי, הוי ספק, איזה מהם נחשב יותר חומרא מחבירו, האם שילוחו מהמחנות, או איסורו באשתו.

עוד נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, שלדעת רבי מאיר, כשרואה הכהן ברגל שהנגע טמא, מותר לו לשתוק, ואז אינו נעשה טמא, שטומאת נגעים אינה חלה מאליה, אלא תלויה היא בדיבורו של הכהן. אבל לדעת רבי יוסי, אסור לו לשתוק, אלא מחוייב הוא לטמאותו, ולמד כן מלשון הכתוב "לטהרו או לטמאו", הרי שהוא צריך לבחור באחד משתי האפשרויות, או טהור או להפך, זהו תמצית שי' רש"י.

[ז]. אבל התוס' (צמור ל' ד"כ אמר רב) הקשו עליו, ממשנה במגילה (ח.) "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה", וקאמר עלה בגמ' "הא לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין". א"כ המוחלט והמוסגר שוים בדינם לענין שילוחם חוץ לשלש מחנות. ולכן כתבו התוס' שאכן רש"י חזר בו מפרט זה.

עוד הקשו התוס' על רש"י, שאם המוחלט מותר באשתו, ואין לומדים לאסרו בקל וחומר מימי ספירו, מנין לנו לאסור המוסגר באשתו, שהוא קל מהמוחלט.

הנחלת דוד (דברי דוד ד"כ ולענין מה שפסקו) תי', שדעת רש"י היא, שמדיני ההסגר נאמר, שיהיה המוסגר יושב בבית לבדו, ואף אשתו אסורה לבוא שמה, ואמנם אינו אסור בה מצד עצם מעשה הביאה, אבל מכל מקום לא יתכן שיהיה מותר בה, מה שאין כן במוחלט, שאמנם הוא משתלח חוץ לשלש מחנות, אבל אינו צריך לישוב שם לבדו, וכל הרוצה לצאת שמה חוץ, יצא.

ותירוץ זה על רש"י כבר כתב התוס' הרא"ש (ד"כ אמר רב), ודחה זאת, וז"ל: "ומדבריו משמע שהוא מוסגר ושומע קול בני אדם ואין אדם נכנס אליו, דהיינו הסגר שיהא סגור בבית כל שבעת הימים, ומתוך זה הוא נמנע מתשמיש המטה כיון דאין אשתו יכולה לבא אצלו, וכן פירש בפי' חומש, והסגיר יסגירנו בבית אחד. ואין לשון הפסוק משמע כפירוש, דהוה ליה למימר והסגיר את הנגוע, ועוד אין טעם להסגר זה, ועוד דנמצא מוסגר חמור ממוחלט בדבר זה ולתנייה במגלה דמוסגר חמור ממוחלט".

ולכן פירשו התוס', שבענין ההסגר יש שני דינים: א. שיהיו מציינים סביבות הנגע, כדי שידע הכהן בסוף השבוע אם פשה הנגע. ב. שיהיה כורך את הנגע בבגד וכדומה, כדי שלא יתחכך בבשר האדם וישתנה מראה הנגע ממה שהיה, על ידי כן. ועיין עוד **במשנה למלך** (פ"ד מט"ו, ה"ה) ו**חזון איש** (נגעים סי' ג', אות י').

ואף על פי ששניהם משתלחים חוץ משלש מחנות, מכל מקום יש חומר במוחלט שאין במוסגר, בזה שהוא טעון פריעה ופרימה, וטמא טמא יקרא, ועל ידי כן מוסיפים בני אדם להתרחק ממנו, ובענין זה נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, שלדעת רבי מאיר, אף על פי שריחוקו מבני אדם נחשב יותר חומרא מאיסורו באשתו, שמפני זה התיר לטהר המוחלט, אף על פי שבכך נאסר באשתו בימי ספורו, ואם כן ודאי שיש לנו לאסור להחליטו במועד, שהרי בזה אנו מגדילים את צערו, שעל ידי כן נעשה מרוחק יותר, ואף על פי כן התיר רבי מאיר לראות הנגע, מאחר שלדעתו, לעולם יכול הכהן לשתוק ולא לטמאותו.

אבל לרבי יוסי, מאחר שאסור לו לשתוק, ואם יראה בו נגע, יהיה מחוייב לטמאותו, לכן אין לו לראות, ואף על פי שלדעתו, איסורו באשתו נחשב חומרא יותר מאשר ריחוקו מבני אדם, שלכן אסור לטהר המוחלט, מכל מקום מודה הוא, שריחוקו מבני אדם גם כן נחשב לצער עבורו. ולפי פירוש זה, רבי יוסי אינו מסופק בדבר, אלא פשוט לו שאיסורו באשתו הוא החומרא.

[ח]. ובעיקר דברי התוס' שהמוחלט מרוחק הוא יותר מבני האדם, ביאר המשנה למלך (סג), שאף על פי שהמוסגר גם כן צריך להודיע לכל שהוא טמא כדי שיפרשו ממנו הטהורים, כשאר אבות הטומאה המטמאים אדם, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"י מט"ו, ה"ה), זהו רק מדרבנן, אבל מן התורה אין דין זה נוהג אלא במצורע מוחלט, וכמו שמפורש בתורה, "וטמא טמא יקרא".

עוד כתב המל"מ לחלק, שהמצורע קורא כן כדי שיפרשו ממנו אנשים לגמרי, שכן גזרה חכמתו יתברך, אבל שאר הטמאים, אינם צריכים אלא להפריש הטהורים שלא יגעו בהם ויטמאו. ויעויין בת"י ותרגום אונקלוס (ויקרא י"ג, מה). ומלשון התוס' נראה, שעל ידי פריעה ופרימה גם כן מוסיפים בני אדם להתרחק ממנו. ויש עוד קצת שינוי בדברי הראשונים לכאן ולכאן, אך הם ב' הדרכים העיקריות בהבנת הסוגיא. [ויש דרך שלישיית מהטורי אבן (מגילה פ"ג ד"כ אין צ"ל), דמוסגר בוודאי מותר באשתו, ונחלקו גבי מוחלט בלבד, עיי"ש דרוצה להעמיד המשנה במגילה כחד מ"ד בסוגיא. והשפת אמת (פ"ג ד"כ צמ"כ) הקשה על הטו"א שהוא נגד שי' התוס' בסוגיא, ומסיק דלמ"ד מוחלט אסור ה"נ מוסגר אסור, ואין נפק"מ בין מוסגר למוחלט לאף מ"ד].

[ט]. והנה, התוס' הקשו על רש"י, דאי מוסגר אסור באשתו, ומוחלט מותר, מדוע לא נמנה במשנה במגילה שם, נפק"מ נוספת בין מוסגר למוחלט מלבד פריעה ופרימה. המאירי בסוג' מפרש כהתוס', אך שם במגילה מזכיר המאירי את שי' רש"י, ומבאר

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

מדוע לא נמנה הנפק"מ במשנה, וז"ל: "ואע"פ שיש לקצת מפרשים הבדל אחר בין מוסגר למוחלט, והוא שהמוסגר אסור בתשמיש המטה, והמוחלט מותר, כמו שהתבאר לדבריהם בתלמוד מו"ק. אפשר שלא עסק במשנה זו אלא בחומרות שיש למוחלט על המוסגר".

ובמה שהקשו התוס' מנין לו לרש"י לאסור המוסגר באשתו, ציין האור שמח (פ"ז מיו"ט ס"ז) חידוש

עצום ליישב מקור דברי רש"י, וביאור דבריו כך הם: בסוף חולין (קמ"ב). שו"ט בגמ' במצות שילוח הקן, אי עשה דלקיחת צפרים למצורע דוחה לא תעשה של לא תקח האם על הבנים. ולבסוף מסיק בגמ', דהוי רק עשה דמצורע, ועשה דשלח תשלח את האם. ופריך, ומאי אולמיה האי עשה דמצורע יותר. ומשני, דהיה הו"א לומר, כיון דע"י הצפרים יחזור המצורע להיות מותר באשתו, וגדול השלום וכו' קמ"ל.

והקשה השאגת אריה (סי' ל"ג) דהלא המ"ד שם בחולין הוא רבי יהודה, ובסוג' במו"ק סובר דמוחלט מותר באשתו [והצפרים הם לפני סיפור, בסיום חילוטו], ומהו גדול השלום. ורוצה האור שמח לחדש, דכיון דבירושלמי (מגילה פ"א, כ"ח) אי, דאי פרח צרעת בכולו בימי הסגר, מביאין מיד צפרים, למד רש"י דבכהאי גוונא מיירי שם בגמ' בחולין, וזהו גדול השלום, דמוסגר אסור באשתו, עכתו"ד האור שמח בהרחבה.

איברא, דמפ"י רש"י שם בחולין משמע דלא כדברי האו"ש, דהשאגת אריה עצמו דייק, דרש"י עמד בקושייתו, ולכך פי' רש"י שם (ד"ב אסור בתשמיש המטה) "כמאן דאמר במועד קטן ימי ספירו ק"ץ לימי חלוטו", והיינו שהסוגיא בחולין אזיל כמ"ד דמוחלט אסור באשתו [וקצת תימה על השפ"א במגילה שהזכרנו לעיל סוף אות ח' שתמה על הטו"א מהיכי תיתי לאסור מוחלט, ומרש"י הנ"ל בחולין איכא ראייה ברורה לטו"א]. ולפי האור שמח, היה לו לרש"י לפרש בפשיטות, דמיירי בימי הסגר, ודו"ק. וע"ע בצ"ח (חולין ע"ט) דהאריך לתמוה ע"ד השאגת אריה.

ועוד יש להעיר ע"ד האו"ש, דקו' השאג"א הנ"ל כבר הקשה בתוס' הרא"ש (חולין ע"ט ד"ב מכו דפימ"א), ותירץ, דאף שהוא מותר באשתו בימי חלוטו, אכתי אינה רוצה בו, ובמילא איכא שלום בית.

[ו]. וגבי חיוב "טמא טמא יקרא", אי יש נפק"מ בין מוסגר למוחלט, כתב בתורה תמימה (ויקרא י"ג, אות קע"ז) "דע דיש להעיר אם גם במצות טמא טמא יקרא דבסמוך, היינו לפרסם טומאתו ג"פ חייב מצורע מוסגר, ופשטות הלשון אין בין זל"ז אלא פריעה ופרימה בלבד משמע דלענין זה שוין, וכן יש לדייק ממו"ק (ע"ב) דכל טמא מחויב לפרסם טומאתו כדי שיזהרו ממנו, וא"כ ממילא גם מצורע מוסגר חייב בזה, כיון דגם הוא מטמא. אבל הרמב"ם (פ"י מטו"ל כ"ו) פסק דרק מצורע מוחלט חייב בקריאה זו, ולכאורה צ"ע בזה. וי"ל ע"פ הסברא דכיון שהוא מוסגר, הלא בלא"ה לא יגעו בו אנשים זרים, וא"כ קריאה זו אך למותר היא, ועדיין צריך עיון". והוא כדברי היעב"ץ שנעתיק להלן בס"ד.

ופלא שלא הזכיר התו"ת דברי תוס' יום טוב מפורשים במשנה במגילה שם, שעמד בזה, וכתב "אבל לענין וטמא טמא יקרא דכתיב בהווא קרא שוים הם, דבת"כ מרבה מטמא טמא לכל המטמאים לא המצורעים בלבד. וז"ש התוס' פרק קמא קטן דף ז' דבימי חלוטו צריך פריעה ופרימה וטמא טמא יקרא לפום ריהטא כתבו כן", ע"כ.

היעב"ץ בחיבורו לחם שמים (נדפס בלקוטי על המשניות זמכדו"ח) כתב על התויו"ט: "ובמח"כ לא כן הוא, אך בדיוק כתבו כך כנראה שם והאמת אתם. ואיהו י"ל הוא דלא דק בהא, דמה צריך המוסגר לכך, והלא כל עיקר שהצריכו הכתוב לזה הוא, כדי שיהו טהורים פורשים ממנו, כדאיתא במ"ק (ע"ב) שטומאה קוראה ואומרת פרוש. ומטעם זה נתרבו כל הטמאים לקריאה זו, להודיע לבני אדם שיזהרו להטמא בהם. וא"כ ודאי דבר בטל הוא לומר שאף המוסגר טעון קריאה זו, שהרי הוא סגור ומובדל ומופרש בלא"ה. וזה ברור שאין כאן מקום לקריאה כלל אצל המוסגר, לא לבד שאי אפשר לומר שחייב בה, שזה טעם מוחלט כמו שביארנו בס"ד, אלא אפילו רשות נמי לא הוי, רצוני אף על גב דאמרינן נמי שיש לו להודיע צערו כדי שרבים יבקשו עליו רחמים. אפ"ה במוסגר, הוא נמי לא שייך לגמרי, כי איך יקרא ויודיע שכבר הוא טמא, ועדיין לא הוחלט לטומאה, ואינו נקרא טמא עד שיטמאנו הכהן בפה דוקא ככתוב טמא יטמאנו, וכ"ה בת"כ. וכל ימי הסגרנו אעפ"י שטמא, מכל מקום אין טומאתו מוחלטת. ואין לו להחליט טומאתו מעצמו משום אל יפתח אדם פה כו', וכאותה ששנינו בנגעים, אף על פי שהוא חכם כו' אל יגזור ויאמר נגע נראה לי ע"ש, כנ"ל ברור בעזה"י עכ"ל היעב"ץ.

ואמנם, מה שהעיר היעב"ץ על התויו"ט שמוסגר אין בו המצוה של טמא טמא יקרא משום שהוא סגור ומובדל ומופרש ואין כאן מקום לקריאה, יש לעיין, דהא יש מחלוקת במצורע מוסגר אם יש בו הסגר ממש. רש"י עה"ת (ע"ב) מפרש ג"כ בנגעי אדם הסגר ממש וכמו שהביא תוס' הרא"ש הנ"ל בבית הכלא, וכן הוא במדרש (ויקרא פ"ח). והמאירי שם במגילה כתב וז"ל: "ושמא תאמר אם

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

המוסגר טעון שלוח היאך אתה קורוהו מוסגר, והרי מחוץ למחנה הוא, אפשר שבבית שחוץ למחנה הוא עומד. ומ"מ לקצת גאונים ראיתי בפירוש הסגר שהוא הקפת הצרעת בסיקרא כדי לראות מתוכה אם יפשה ויצא לחוץ". וכפי קצת גאונים פירש הטור עה"ת (טז) בשם הרא"ש, וכן הוא בתוס' הרא"ש בסוג' שהבאנו לעיל, עיי"ש.

ובמשנה אחרונה (נגעים פ"א, מ"ג) הביא דהסגר אינו כמשמעו רק שא"ל הכהן הרי אתה מוסגר, כלומר בספק אתה עומד, כדבר הסגור שא"א לידע מה טיבו וכו'. ובמנחת חינוך (מלוך ק"ט אות ו') כתב אין הפי' שמסגירין האדם בחדר רק דיש לו דין מוסגר ולא מוחלט לכמה דינים שיש בין טהור למוסגר ומוחלט, וזה אליבא דכ"ע גבי נגעי אדם ובגדים, רק בנגעי בתים יש שיטות שצריך לסגור הדלת ממש.

וממוצא הדברים נפקא, דמאי דפשיטא ליה לרבנו היעב"ץ עולה יפה עם פי' רש"י ודעימיה. אך לדברי הטור בשם הרא"ש והמאירי בפירוש הב' שאין הסגר ממש במצורע מוסגר אלא שהוא סוקר סביב הנגע בסיקרא, או שא"ל הכהן הרי אתה מוסגר, לפ"ז יש מקום לדברי התוס' יום טוב שגם המוסגר יש בו המצוה של טמא טמא יקרא שלא יגעו בו אנשים זרים, ודו"ק.

בגמ', מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעה ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו.

[א]. במשנה (נגעים פ"ג מ"ב) וכן בבכורות (ל"ד:) אי' "לו ולאצטליתו ולכסותו". ויש להבין, מה הפגם בשמחתו אי בגדו נפסל ללבישה, ואי הבגד נקרע בסתמא, או נתלכלך, אזי ימציאו לחתן בגד אחר. וכי כ"כ הקילו מחמת עגמ"נ זו, דחיית דין צרעת בגדים.

הגר"ח פלאגי בתשו' חיים ביד (ס"ו"ס ק"ח) מביא מעשה בחתן בעירו, שמתה עליו אחותו ל"ע בתוך שבעת ימי המשתה, והורה לו לא להתאבל ואף לא לקרוע עליה עד חלוף ימי המשתה. ואיזה חכם אורח בחתונה, מזה כנגדו, שצריך לכה"פ לקרוע. ובתוך הדברים שמשיב, מוכיח מדין כסות החתן, שדחו דין צרעת הבגדים בשבעת ימי המשתה, שקריעת בגד לחתן הוא צער גדול, עיי"ש.

[ב]. ע"ד המוסר י"ל, דמהא דלא חילקו בין טומאת גוף החתן, לבגדיו וכסותו, מוכח נמי הא דאי' בשבת (פ"ז:) "רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה, וחזייה דהוה בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה וכו'. לבושה, לא בושה וכו' סודרא, סוד ה' ליראיו".

וכתב שם המהרש"א בח"א: "לפי שבגדי אדם בכלל מרמזין על מידותיו של האדם, כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ובמעלות המידות דיבר הגמרא ברמז, ולבש הכהן מדו בד". עכ"ד המהרש"א. ותחת כבודו - תחת בגדיהם יהיו נשרפים, שהבגדים מכבדים את האדם, (רש"י ישע"י, פ"ז).

ועי' עקידה (פ"ג) "והבגדים כינוי למדות, כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים. וכבס בגדיו, כבוס הבגדים הוא רמז לתקון המדות". במה בגדי האדם מרמזים על מידותיו, מבאר הכהן הגדול הרבי ר' צדוק מלובלין זי"ע (פ"פ ממשכת חרון עמי ק"ב): הפעם הראשונה שמצאנו בגד, הוא אחר חטא עץ הדעת, שהיה בחי' בושה, ויעש ה' אלוקים כתונת עור וילבישם. ואי' (פדרי"א פ"ב) "תניא ר"א הגדול אומר מהיכן עשה הקב"ה בגדים לאדם חוה, מלמד שהפשיט מהנחש עורו וממנו עשה בגדי כבוד לאדם ואשתו". וזה מישכא דחיויא.

ולמה דווקא מעור הנחש? אכן הוא קלקל אך בכל אופן צריך ביאור מה המידה כנגד מידה בחטא הנחש. לשון הרע, שמביא צרעת, הוא חטא הנחש. ושורש חטאו של הנחש היה קנאה. כדאי' בסנהדרין סו"פ חלק, מה ראה נחש לקלקל ולהשחית כל הבריה כולה, ראה מלאכי השרת צולים לאדם ולחווה בשר ומסננין לו יין, ונתגברה עליו הקנאה ואמר אטיל קנאה בסעודה.

קנאה היא דבר נוראי, לנחש היה גם בת זוג, כמו כל החיות והעופות, ולאדם גם היה בת זוג, ולכל אחד היה כל מה שהיה צריך, אך הוא נתקנא בבת זוגו של האדם, ונתקנא בצורת האכילה של האדם, קנאה שורש כל הרעות. והלא לא לקחו ממנו כלום, הוא יכול היה לעשות לעצמו כל מה שרצה. אך הוא לא יכול להסתכל שלשני יש דבר של שלימות, וכדי לקלקל ולהוציא קנאתו לפועל, משתמש בלשון הרע, כדי להרוס ולקלקל, לו לא יהיה מזה מאומה, הסעודה לא תעבור אליו, אך לשני גם לא יהיה. ועדיין יצר הרע הזה מרקד בניינו.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

שורש כל המחלוקות זה קנאה, ואותו הנחש עומד ותמה עלינו, כדאי' (ערכין ט"ו.), מה הנאה יש לך מנשיכת האדם, ואומר להם ומה הנאה יש לבעל הלשון וכי'.

ומה באמת ההנאה של בעל לשה"ר? אין שום הנאה, אלא קנאה בלבד. כי אם נבדוק בדרך כלל, בעלי לשון הרע, הם אנשים ממורמרים שהחיים שלהם הרעו להם, רע להם בחיים, או אפילו אם

טוב להם, אז הם אינם נהנים מהטוב שיש להם, והם מתוסכלים, הם בעלי הלשון הרע. זהו נחש הקדמוני - קנאה המביאה לשנאה!

אך ר' צדוק מעורר נקודה שכדאי לחדד אותה: כמה שהלשון הרע יותר נוגע לענינים פנימיים שבאדם, הלשון הרע יותר מרתק יותר מעניין, יותר מסקרן. כמה שהוא יותר פנימי מבית האדם, הוא יותר מושך את האדם. וכמו שמצינו בחז"ל שהנחש הקדמוני החלה קנאתו מענינים הפנימיים והצנועים של האדם. לשון הרע סתמי אינו כה מעניין, כרכילות המדגדת בפנימיות האדם.

העור הוא הדבר החיצוני של האדם, מלבוש גוף האדם, לנחש שמנסה לחדור לפנימיות של האחר בקנאתו, לא ראוי להיות עור, לא ראוי להיות לו כיסוי לגופו.

ועש' ה' אלוקים כתונות עור, מידת הרחמים ומידת הדין ביחד, וזה ביאור המדרש הנ"ל, מידת הרחמים לאדם וחווה, ומידת הדין לנחש, ללמד האדם אתה לבוש בבגד שנלקח מעור הנחש, כדי שלא תחזור על טעותו של הנחש, אל תחדור בעיניך ובקנאתך לפנימיות האחר.

בתדב"א (פ"ד) א"י: מה זכו אבותינו להיגאל ממצרים לפי שלא גילו מסתורין שלהם. לא הוציאו את המסתורין שלהם החוצה. זהו שלא שינו לבושם. זהו מה שאיתא חיבבו יוצאי מצרים הכסות יותר מכסף וזהב.

ר"י הוה קרא למאניה מכבודתיה, כי הבגדים רומזים לאדם לא להיכנס במסתורי האחר. כמה זול ולא מכובד הוא אותו האדם, שבוחש במסתורי חברו, כמו שרץ מאוס כמו הנחש הקדמוני.

מידותיו של אדם הוא הבגד כדאי' במהרש"א, אדם בלבושו מכסה את חולשותיו, ולפי ערכו ככל שהוא בדרגה גבוהה יותר, לבושו מתאים יותר ומכסה יותר, ככל שהוא מכובד יותר כך גם בגדיו יותר מכובדים ומשמעותיים, לבוש - לא בוש, לא רק כדי לכסות את גופו, אלא כדי לעורר ענינים נוספים כדי לכסות את הצניעות שבו.

אם מטמאים בצרעת את בגד החתן, הוכחנו ברבים מסתורי לבנו, הוצאנו את גופו ופנימיותו לחוץ, כי אין הבדל ביניהם, ואם הדין הוא שהחתן אינו נטמא בצרעת בימי שמחתו, הבגד הוא בלתי נפרד ממנו, ללמדנו, שכשם שאנו רוצים לשמור על הפנימיות שלנו שלא תצא לחוץ, עלינו תחילה לנהוג כן עם חברינו.

יג]. בשו"ת באר יצחק (א"ח סי' כ"ג הג"ה בסוף הפסוק) למד מסוגיין דז' ימי המשתה חיובם מן התורה, וז"ל: 'ויש להעיר בהא דחתן שנולד בו נגע הנ"ל דבמו"ק דף ז' ילפי זה מן וביום הראות בו דיש יום שאתה רואה כו' כגון בחתן דנותנין לו ז' ימים וכן במועד, ור' אמר א"צ אם לדבר הרשות ממתנין לו לדבר מצוה לכש"כ יעו"ש, ואי נימא דז' ימי המשתה לא הוי רק מדרבנן, ורק ביום ראשון כתב הרא"ש (כתובות פ"א סי' ה') בשם הרמ"ה דהוי מה"ת מן ביום חתונתו, א"כ איך נותנים לחתן בנגע ז' ימים. בשלמא למאן דס"ל אם לדבר הרשות ממתנינים לו לדבר מצוה לכש"כ שפיר י"ל דגם מצוה דרבנן הוי כש"כ מדבר הרשות, אבל למאן דיליף מוביום הראות בו קשה, הא י"ל דהפסוק אתי על רגל דהוי מה"ת, ומנלי' על חתן. אלא ע"כ מוכח דהוי מה"ת, והא דאמר הירושלמי בכתובות (פ"א סי' ה') דמשה התקין לישראל ז' ימי המשתה, הא מצינו בברכות (מ"ח.) דמשה התקין לישראל ברכת הזן אף שהיא מהתורה, עכ"ד עעו"ש.

אמנם להמבואר בסוגיין דלכו"ע בראיית הכהן תליא מילתא, ורק נחלקו אי אחר ראייתו תליא בדיבורו נמי או כבר נטמא ע"י ראייתו, י"ל דחכמים עשו סייג לדבריהם, ואסרו על הכהן לראות את הנגע בכל ז' ימי המשתה, וכדאי' ביבמות (ז'.) דחכמים יכולים בשב ואל תעשה לעקור דבר מה"ת, גם בדבריהם, וכדמצינו זאת הרבה, וצק"ב בפשטותו.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בס"ד ובל"נ בדפים הבאים בשם אומרם: rabinoviz@gmail.com